

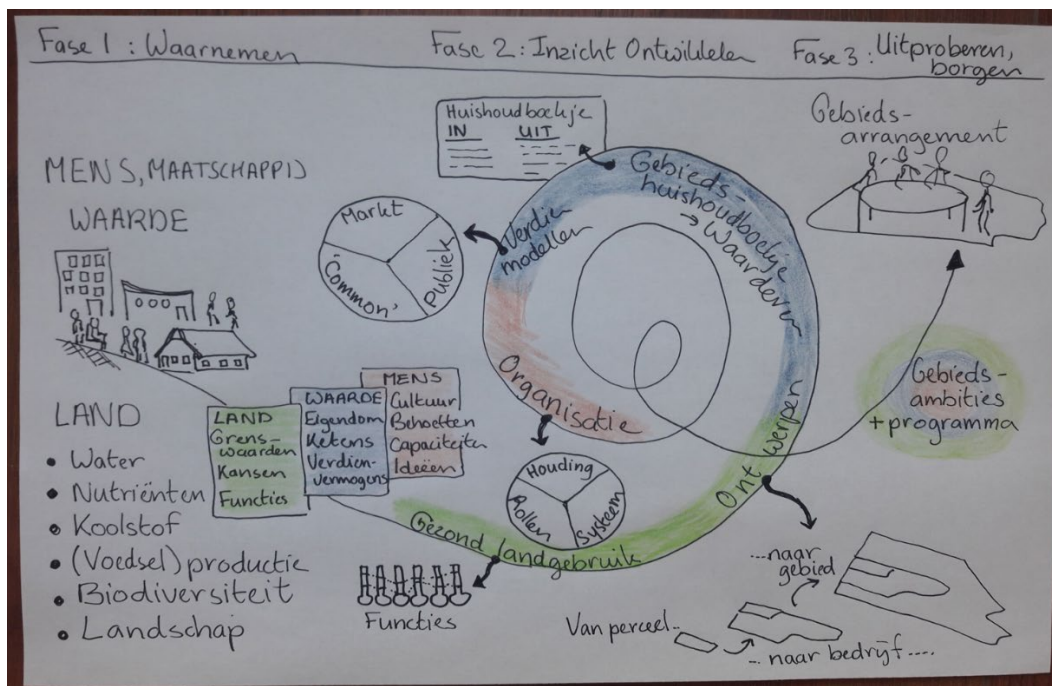
Voor de oogst van morgen en Verrijkende Landbouw ontwikkelen een Versnellingshuis voor de transitie in het landelijk gebied

3 maart 2021

In veel gebiedsprocessen wordt gewerkt aan een duurzaam landbouw- en voedselsysteem. De processen zijn veelal ingericht om een specifiek vraagstuk aan te pakken. Met als gevolg dat er niet echt integraal wordt gewerkt. Ondanks de vele goede initiatieven en pilots, komt de transitie (nog) niet tot stand. Het lukt onvoldoende om de link te leggen met het systeem. Zowel maatschappelijke partijen, kennisinstellingen als overheden laten weten behoefte te hebben aan een plek waarin op basis van kennis en ervaring uit de gebiedsprocessen gezamenlijk wordt geleerd over en gewerkt aan de transitie. Voor de oogst van morgen en Verrijkende Landbouw hebben een aanpak met tools en concepten ontwikkeld en bieden een infrastructuur aan voor het gezamenlijk leren en werken: het Versnellingshuis.

‘Voor de Oogst van Morgen’ is een initiatief van Commonland en het OFL (Overlegorgaan Fysieke Leefomgeving). Verrijkende Landbouw is een meerjarig kennis en innovatieprogramma gefinancierd vanuit de gezamenlijke overheden. Met een divers netwerk van denkers en doeners uit het gehele landbouwsysteem hebben we, onder andere in 3 gebieden, samen een systeemgerichte gebiedsaanpak ontwikkeld, die gebiedsinitiatieven toekomstgericht helpt opschalen. Daarbij worden ook ‘regimespelers’ betrokken, die belemmeringen kunnen oplossen in het huidige beleid en economische systeem. Dit leidt tot een meerjarige transitie agenda.

Gezamenlijk hebben wij een groot en divers netwerk ontwikkeld met alle actoren uit het landbouwsysteem: agrariërs, agro-bedrijven, banken, burgers, gemeenten, maatschappelijke organisaties, natuurorganisaties, provincies, rijksoverheid, waterschappen, wetenschappers en zelfstandige experts. Met dat netwerk hebben wij handvatten ontwikkeld voor een toekomstgerichte gebiedsaanpak om de transitie te versnellen door naar het hele systeem te kijken. Daarbij ligt de focus op meerwaarde (4 Returns): Voor het natuurlijke systeem (‘Land’), voor de gemeenschap (‘Mens’), voor een gezond rendement (‘Waarde’) en voor nieuwe inspiratie. De aanpak in gebieden is gevisualiseerd in bijgaande figuur (afkomstig uit Hoofdrapportage Verrijkende Landbouw.

Gebiedsaanpak

De basis van de aanpak is een 'Open space': we starten met alle spelers (Mens en Maatschappij) en een open agenda. Om samen tot inzicht en verbinding te komen met onszelf, de ander en het natuurlijke systeem. Daaruit ontstaan oplossingen, ambities en plannen voor het gebied en een hechte gemeenschap. Om deze 'open space' vorm te geven gebruiken we Theorie U. Daarbij worden 3 fasen doorlopen: een fase van het gezamenlijk 'waarnemen' van kennis, perspectieven en ervaringen; een fase van (nieuw) inzicht creëren en een fase van uitproberen en borgen.

In fase 1 richten we ons op een diepgaande analyse rondom Land, Mens en Waarde. Daarbij is het essentieel dat 'Land' expliciet aan tafel komt. Op basis van verschillende wetenschappelijke en praktische methoden constateren we dat er 6 (natuurlijke) functies van het Land zijn die we willen behouden voor de toekomst én die kansen bieden om te benutten. Alle grote maatschappelijke opgaven die op dit moment in het landelijk gebied spelen, zijn aan deze functies te relateren, zoals de stikstofproblematiek, de problemen met waterkwaliteit en droogte, de afname van biodiversiteit, de versnippering van het landschap etc. De insteek vanuit de functies blijkt daarvoor praktisch hanteerbaar in gebiedsprocessen. Daarvoor hebben we een methode ontwikkeld om afhankelijk van bodemtypen grenswaarden te benoemen voor elke functie (onder de grenswaarde is de bodem niet meer gezond).

In fase 2 wordt ontwerp onderzoek gebruikt om een toekomstgerichte verandering in te kunnen zetten. Vanuit de kansen van de functies op perceels-, bedrijfs- en gebiedsniveau kunnen waarden worden benoemd, die zichtbaar worden gemaakt in een gebiedshuishoudboekje. Door nieuwe inzet van marktmechanismen (bv korte ketens), commons (bv. Gebiedscoöperaties) en publieke taken (bv het beheer van een gezonde bodembiodiversiteit) kunnen deze waarden, op basis van een dialoog in het gebied, ook daadwerkelijk worden verzilverd en de lusten en lasten worden verdeeld.

Dit leidt in fase 3 tot nieuwe gebiedsambities, uitvoeringsprogramma's en een gebiedsarrangement. Daadwerkelijke implementatie is dan toekomstgericht, maar zal ook een langetermijn aanpak vergen, stap voor stap.

Transitie-agenda

In elke fase nodigen we 'regime-spelers' uit om mee te doen. Zij worden uitgenodigd belemmeringen in het systeem van regels en beleid aan te passen en zo toekomstgericht aan de slag te gaan. Zo wordt een nieuw systeem ontwikkeld ter ondersteuning van duurzame gebiedsarrangementen. Doordat de gebiedsaanpak toekomstgericht is en zich niet laat beperken door de belemmeringen van nu, ontstaat ook zicht op de benodigde systeemaanpassingen die horen bij een transitie. De belangrijkste thema's waarop wij al aanbevelingen hebben opgehaald zijn:

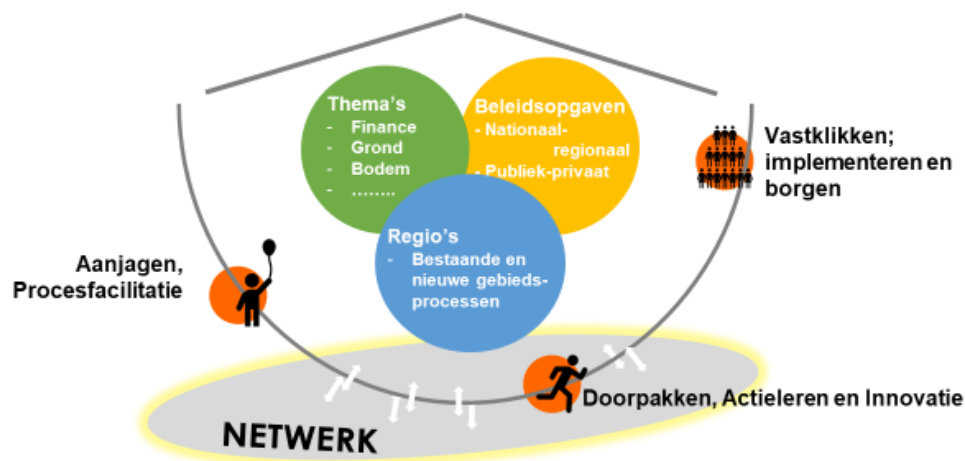
- **Kennis:** zet kennisgelden meer in op de benodigde systeemwijzigingen voor duurzame landbouw. Vergroot de kennis over het natuurlijke bodem- en watersysteem. Regionaliseer de kennisinfrastructuur en bouw in de regio nieuwe 'schakelpunten' voor kennisontwikkeling en verspreiding.
- **Grond:** Ontwikkel een grondbeleid met duurzame voorwaarden aan grondtransacties en aan pacht (bijvoorbeeld via grondkamers).
- **Nieuwe Economie:** Ontwikkel een passend belastingen- en heffingenstelsel, zet true pricing in en zorg dat 'commons' zich beter kunnen organiseren. Lobby voor een duurzamer economisch stelsel bij de EU.
- **Kringloopbeleid:** werk integraal aan nieuw beleid. Gebruik de omgevingswet om kringloopbeleid te ontwikkelen. Lobby voor nieuwe doelenkaders bij de EU.

Versnellingshuis

Op basis van deze aanpak, met onze ontwikkelde kennis en tools voor Land, Mens en Waarde en met het krachtige, onuitputtelijke netwerk dat we ter beschikking hebben willen 'Voor de oogst van Morgen' en 'Verrijkende Landbouw' een 'Versnellingshuis' opzetten (zie onderstaande figuur). Een werkplaats voor groepen mensen uit gebieden die echt langjarig willen inzetten op een transitie. Of voor regimespelers die willen leren van gebieden en daarna zelf aan de slag gaan met verandering in beleid en regels. In het 'Versnellingshuis' kunnen zowel de regimespelers als de innovatoren ondersteuning vinden om processen op te starten, zijn kennis en tools beschikbaar, kunnen zij reflecteren en innoveren en worden zij in contact gebracht met (andere) 'regime/systeempelers', die belemmeringen kunnen helpen oplossen. Uitgangspunt is dat deelnemers daarmee in hun eigen gebied aan de slag kunnen.

Versnellingshuis voor gezamenlijk leren en doen

Het Versnellingshuis biedt:

- Opgebouwde kennis, ervaring, methodieken, instrumenten en netwerken van Voor de oogst van Morgen en Verrijkende Landbouw om de transitie te versnellen.
- Gebiedsprocessen als plek waar al gewerkt wordt aan de transitie.
- Inzichten en lessen uit de gebiedsprocessen die worden samengebracht zodat systeempartijen (overheden, ketenpartijen, financiële instellingen, etc.) in een gezamenlijk proces passend beleid, wet- of regelgeving kunnen ontwikkelen, vanuit alle schaalniveaus samen.
- Concrete initiatieven en pilots die thematisch worden gebundeld om deze - op basis van inzichten uit gebieden - samen verder te brengen in verbinding met nieuwe partijen.

Het Versnellingshuis kent een supportinfrastructuur met 3 rollen:

- Aanjagen: beweging creëren; ontwerp en uitvoering van nieuwe of versterking van lopende processen zodat vanuit men vanuit individueel en collectief leiderschap gezamenlijk gaat waarnemen, inzichten ontwikkelt en tot uitproberen en borgen overgaat.
- Doorpakken: zorgen dat geleerd wordt over gebieden heen en uit gebieden, actieleren en support van concrete initiatieven, projecten en innovaties; verstreken kennisontwikkeling in wisselwerking met praktijken.
- Vastklikken: vastleggen van kennis en ervaring en zorgen dat deze breed beschikbaar komt, communicatie, bibliotheekfunctie en inbedden in nieuw beleid.